

Jarosław Matysiak
(Poznań)

MATERIAŁY RUFINY LUDWICZAK (1906-2001)
(P. III-124)

Rufina Stella Ludwiczak urodziła się 23 lipca 1906 r. w Poznaniu jako córka Ignacego - krojczego i Konstancji z domu Kurczewskiej, z zawodu krawcowej. W 1913 r. rozpoczęła naukę w prywatnej szkole żeńskiej, kontynuowała ją od września 1919 r. do maja 1925 r. w Liceum im. Dąbrowski w Poznaniu, gdzie w tymże roku zdała egzamin dojrzałości.

W czasie nauki w prywatnej szkole żeńskiej Rufina Ludwiczak należała do tajnej żeńskiej drużyny harcerskiej im. Emilii Plater.

W latach 1925-1932 studiowała chemię na Wydziale Matematyczno-Przyrodniczym Uniwersytetu Poznańskiego (UP). Dyplom magistra filozofii w zakresie chemii uzyskała w październiku 1932 r. na podstawie pracy magisterskiej *O kupreidynie i niektórych jej pochodnych*, wykonanej w Zakładzie Chemii Organicznej UP pod kierunkiem prof. Jerzego Suszki.

Od listopada 1932 r. do stycznia 1933 r. uczyła języka polskiego, chemii, fizyki i śpiewu w Uniwersytecie Ludowym w Dalkach koło Gniezna.

W lutym 1933 r. rozpoczęła pracę w Katedrze Chemii Organicznej na Wydziale Matematyczno-Przyrodniczym UP początkowo jako asystentka-wolontariuszka, a następnie od września tegoż roku jako adiunkt.

W lipcu 1936 r. na podstawie pracy *O nowych przekształceniach chinidyny pod wpływem kwasu siarkowego* napisanej pod kierunkiem prof. Jerzego Suszki uzyskała stopień doktora nauk ścisłych w zakresie chemii. Za pracę tę otrzymała w październiku 1937 r. medal srebrny Uniwersytetu Poznańskiego.

Po wybuchu II wojny światowej, w grudniu 1939 r. Rufina Ludwiczak została wysiedlona do Generalnego Gubernatorstwa. Okres okupacji spędziła w Krakowie. W miesiącach styczeń-sierpień 1940 r. pracowała w laboratorium przemysłowym fabryki chemicznej „Fluor”, a od września 1940 r. na stanowisku nauczycielki chemii i towaroznawstwa w prywatnej Żeńskiej Szkole Handlowej w Krakowie, aż do jej zamknięcia przez Niemców w czerwcu 1942 r. Równocześnie, od września 1941 r. do czerwca 1942 r. pracowała jako nauczycielka chemii organicznej i nieorganicznej w Państwowej Szkole Chemotechnicznej. Od lipca 1942 r. do stycznia 1945 r. pracowała jako chemik-analityk w laboratorium w Zakładzie Badania Produktów Ogrodniczych (Untersuchungsanstalt für Garteubauwirtschaft) w Krakowie. Od listopada 1944 r. do stycznia 1945 r. uczestniczyła w tajnym nauczaniu chemii dla studentów farmacji i medycyny UJ i Uniwersytetu Ziemi Zachodnich.

W marcu 1945 r. wróciła do Poznania i ponownie objęła stanowisko adiunkta w Zakładzie Chemii Organicznej UP. W Od lipca 1945 r. do stycznia 1946 r. prowadziła wykłady zlecone z chemii i technologii barwników organicznych oraz wykłady i ćwiczenia z chemii środków spożywczych.

W czerwcu 1945 r. Rufina Ludwiczak uchwałą Rady Wydziału Matematyczno-Przyrodniczego UP otrzymała tytuł i prawa docenta chemii organicznej na podstawie pracy *Z badań nad syntezą chininy. Synteza nienasyconych ketonów chinowych oraz prac poprzednich*.

W marcu 1946 r. została powołana na zastępcę profesora technologii i towaroznawstwa Akademii Handlowej w Poznaniu. Tam prowadziła wykłady i ćwiczenia

oraz zorganizowała od podstaw Zakład Towaroznawstwa. Obowiązki te pełniła do czerwca 1948 r.

W kwietniu 1948 r. dekretem Prezydenta RP została mianowana profesorem nadzwyczajnym Chemii Organicznej i Biologicznej na Wydziale Farmaceutycznym UP. Od lipca 1948 r. do października 1949 r. przebywała na stażu naukowym w Zakładzie Chemii Organicznej prof. J. W. Cooka na Uniwersytecie w Glasgow (Wielka Brytania), gdzie prowadziła badania z zakresu syntezy metabolitów węglowodorów rakotwórczych.

W maju 1948 r. została kierownikiem Katedry i Zakładu Chemii Organicznej i Biologicznej Wydziału Farmaceutycznego UP. W latach 1952-1953 była prodziekanem, a w latach 1958-1962 dziekanem Wydziału Farmaceutycznego Akademii Medycznej (AM) w Poznaniu (w styczniu 1950 r., na podstawie rozporządzenia Rady Ministrów z października 1949 r. powstała Akademia Medyczna, utworzona jako oddzielna wyższa szkoła przez wydzielenie z Uniwersytetu Poznańskiego Wydziału Lekarskiego). W latach 1962-1965 była prorektorem ds. nauczania, a ponadto przez wiele lat członkiem Senatu AM.

W lipcu 1966 r. została profesorem zwyczajnym AM.

W latach 1970-1976 pełniła stanowisko Kierownika Zakładu Chemii Organicznej Instytutu Chemii i Analityki AM. Na emeryturę przeszła w październiku 1976 r.

Rufina Ludwiczak w ciągu prawie półwiecza działalności twórczej opublikowała ponad 60 prac naukowo-badawczych dotyczących: badań nad strukturą i syntezą alkaloidów kory chinowej *Z badań nad syntezą chininy. Synteza nienasyconych ketonów chinowych oraz prac poprzednich* (1960); związków rakotwórczych; badań fitochemicznych krajowych surowców roślinnych (z I. Życzyńską, E. Domagaliną) *β -sitosterol z krajowego oleju talowego* (1958), (z U. Kamińską-Thiel, *Badanie składników obojętnych owoców tarniny Prunus spinosa L* (1967); syntezy pochodnych pirydazyny, ftalazyny oraz azotowych pochodnych trójterpenów o spodziewanym działaniu farmakologicznym z (U. Wrzeciono, W. Turowską) *Azotowe pochodne trójterpenów. II. Synteza oleaneno-12-dwuaminy-3a,28*. (1970), opublikowanych w polskich i zagranicznych czasopismach naukowych. Była też autorką dwóch skryptów dla studentów, *Towaroznawstwo nieorganiczne i organiczne* (1948) oraz wspólnie z E. Domagaliną *Chemia organiczna*, cz. 1, (1956), cz. 2 (1955).

Była promotorem 8 przewodów doktorskich i patronem 3 przewodów habilitacyjnych. Spośród jej wychowanków 3 uzyskało tytuł profesora.

Była członkiem wielu towarzystw naukowych, m. in.: Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk (członek Komisji Matematyczno-Przyrodniczej od 1946 r., sekretarz w latach 1948-1952, przewodnicząca w latach 1958-1964, członek Komisji Farmaceutycznej od 1955 r., członek Wydziału Matematyczno-Przyrodniczego od 1959 r., członek honorowy od 1990 r.), Polskiego Towarzystwa Chemicznego (sekretarz Oddziału Poznańskiego Towarzystwa w latach 1936-1939 oraz 1945-1947, członek honorowy towarzystwa od 1985 r.), Polskiego Towarzystwa Farmaceutycznego, Polskiego Towarzystwa Endokrynologicznego, Polskiego Towarzystwa Biochemicznego (od 1958), The Chemical Society, The Biochemical Society. Ponadto była członkiem: Komisji Nauk Farmaceutycznych PAN Sekcja Leku Syntetycznego i Roślinnego, Komisji Nauk Chemicznych przy Oddziale PAN w Poznaniu (w latach 1978-1989). W latach 1968-1974 była członkiem Rady Naukowej Instytutu Przemysłu Zielarskiego.

Była także członkiem Komitetu Redakcyjnego „Acta Poloniae Pharmaceutica” (przed 1983-1990).

Uczestniczyła w VIII Kongresie Chemii Biologicznej w Paryżu (1948), w I Międzynarodowym Kongresie Chemii Biologicznej w Cambridge (1949), w XVI Kongresie Chemii Czystej i Stosowanej w Paryżu (1957), w Kongresie Farmacji Węgierskiej (1959), Konferencji Chromatograficznej w Lublinie (1963).

W latach 1961-1965 była posłem do Sejmu PRL III kadencji. Należała także do Frontu Jedności Narodu (w latach 1962-1973 członek prezydium, w latach 1963-1976 członek Plenum Wojewódzkiego Komitetu FJN).

Została odznaczona m. in.: Złotym Krzyżem Zasługi (1959), Krzyżem Oficerskim Orderu Odrodzenia Polski (1964), Złotą Odznaką Honorową m. Poznania (1959), Odznaką „Za wzorową pracę w Służbie Zdrowia”(1961), Odznaką Honorową Zrzeszenia Studentów Polskich (1964), Odznaką 1000-lecia Państwa Polskiego (1966), Odznaką Honorową Polskiego Towarzystwa Chemicznego (1985), tytułem honorowym „Zasłużony Nauczyciel PRL” (1974).

Była także laureatem nagrody naukowej I stopnia za pracę pt. *Badania fitochemiczne krajowych surowców roślinnych*, a zwłaszcza za wynik badań wyciągu z czarnego grzyba brzoźowego *Inonotus obliquus* (1966).

Rodziny nie założyła.

Zmarła po ciężkiej chorobie 14 sierpnia 2001 r. w Poznaniu i została pochowana w dniu 17 sierpnia na Cmentarzu Komunalnym nr 2 na Junikowie (pole:12, rząd: 11, numer:18, grób rodzinny).

Materiały Rufiny Ludwiczak zostały pozyskane w darze przez PAN Archiwum w Warszawie Oddział w Poznaniu od autorki spuścizny w październiku 2000 r. (ks. nab. „B” 215). Spuścizna została uporządkowana i zinwentaryzowana przez Jarosława Matysiaka w roku 2014. Rozmiar zespołu wynosi 0, 10 mb. Spuścizna zawiera materiały z lat 1919-2001. Została podzielona na 3 zasadnicze grupy, zgodnie z metodami porządkowania przyjętymi w Polskiej Akademii Nauk Archiwum w Warszawie.

Grupa I, licząca 4 jednostki archiwalne i zawierająca materiały z lat 1945-1982, zawiera pracę naukową, recenzję autorki spuścizny, jej notatki i wypisy z literatury oraz materiały ze stażu naukowego na Uniwersytecie w Glasgow.

Grupa II, licząca 5 jednostek, zawiera materiały biograficzne z lat 1919-2001 i o twórcy zespołu. Są to m. in.: życiorysy, dokumenty: osobiste, ukończenia studiów, działalności i pracy naukowej, materiały dotyczące habilitacji. Grupę zamyka jednostka zawierająca materiały o twórcy zespołu.

Nieliczna jest korespondencja wpływająca z lat 1939-1989 zgromadzona w Grupie III, która składa się z 1 jednostki. Listy ułożono alfabetycznie i zaopatrzone w aneks.

W PAN Archiwum w Warszawie Oddział w Poznaniu spuściznie nadano sygnaturę P.III-124. W Systemie Ewidencji Zasobu Archiwalnego SEZAM zespół otrzymał numer 125/0. Inwentarz liczy 11 jednostek archiwalnych. Dołączono do niego 1 aneks.

Źródła i bibliografia

1. Polska Akademia Nauk Archiwum w Warszawie Oddział w Poznaniu, Materiały Rufiny Ludwiczak (1906- 2001), P.III-124, j. a. 5, 7.
2. Bodych Andrzej: *Rufina Stella Ludwiczak (1906-2001). Wspomnienie*, „Gazeta Wielkopolska”, nr 191, dodatek „Gazety Wyborczej” z dnia 17 sierpnia 2001, s. 7
3. *Ludwiczak Rufina Stella*, [w:] *Kto jest kim w Polsce. Informator biograficzny*, opr. zb. Warszawa 1989, s. 737
4. Magowska Anita, *Rufina Stella Ludwiczak (1906-2001)-chemik organik*, [w:] „Kwartalnik Historii Nauki i Techniki”, 2005, nr 1, s.139-154.
5. *Ludwiczak Rufina Stella (1906-2001)*, [w:] *Poczet członków Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk*, pod red. A. Pihan-Kijasowej, Poznań 2008, s. 268.

PRZEGLĄD ZAWARTOŚCI INWENTARZA

	pozycja inwentarza
I. Materiały twórczości naukowej, warsztatowe,	
II. działalności organizacyjno-naukowej	1-4
III. Materiały biograficzne, o twórcy zespołu	5-10
IV. Korespondencja wpływająca	11
Aneks	1

I. MATERIAŁY TWÓRCZOŚCI NAUKOWEJ, WARSZTATOWE DZIAŁALNOŚCI ORGANIZACYJNO-NAUKOWEJ

1. *Badania syntetyczne w grupie alkaloidów kory chinowej*
Praca
1945, rkp., masz., sz., k.18
2. *Recenzja pracy W. Basińskiego i Z. Jerzmanowskiej pt. „Benzopyrones. Part XII”*
1982, masz., l., k.1
3. Chemia, farmacja
Notatki, wypisy z literatury i czasopism naukowych
1946-1980, sz., k. 98
4. Staż naukowy w Zakładzie Chemii Organicznej Uniwersytetu w Glasgow
Zaświadczenie, certificate of registration, notatki laboratoryjne
1947-1949, rkp., masz., druk., j. ang., pol., l. i sz., k.83

II. MATERIAŁY BIOGRAFICZNE, O TWÓRCY ZESPOŁU

5. Życiorysy
1964-1986, rkp., masz., l., k.16
6. Dokumenty osobiste
Wyciąg z księgi chrztów, świadectwo moralności, poświadczenie obywatelstwa, odpis skrócony aktu urodzenia, certyfikat szczepienia, zaświadczenie, tekst ślubowania poselskiego
1919-1963, rkp., masz., masz. pow., druk., l. i sz., j. ang., franc., pol., k.14
7. Dokumenty ukończenia studiów, dotyczące pracy i działalności naukowej
Świadectwa, nominacje, powołania, umowa zlecenia, wypowiedzenia, podziękowania, korespondencja w sprawie zmiany uposażenia
1929-1990, rkp., masz., masz. pow., druk., j. ang., pol., l., k.71
8. Habilitacja
Notatki, tekst wykładu habilitacyjnego, korespondencja
1936-1945, rkp., masz., l. i sz., k.107
9. Materiały dotyczące przydziału mieszkania
Orzeczenie, pokwitowania, korespondencja
1964-1968, rkp., masz., masz. pow., l., k.14
10. Rufina Ludwiczak
Artykuły i wycinki prasowe, nadbitki prac i artykułów
1987-2001, kkp., druk., l. i sz., k. 8, fot. 1

III. KORESPONDENCJA WPLYWAJĄCA

11. Osoby i instytucje D-Z i nadawcy nierozpoznani.
 1939-1989, rkp., masz., druk., l., j. ang., pol., k. 55, zob. aneks 1

ANEKS 1

J. 11. Osoby i instytucje D-Z i nadawcy nierozpoznani		
Dega Wiktor	1976-1972	1.2
Dziewoński Karol	1939	
Kabzińska Krystyna	1984	1.1+
lista nazwisk wykładowców chemii uczestniczących w tajnym nauczaniu podczas II wojny światowej na Uniwersytecie Jagiellońskim		
Kohlmünzer Stanisław	1979	1.1
Komitet Organizacyjny Jubileuszu 80-lecia prof. dr Wiktora Degi	1976	1.1
Prokuratura Powiatowa dla Dzielnic Poznań		
Grunwald i Jeżyce	1970	1.1
Stuligrosz Stefan	1987, 1989	1.2
The Biochemical Society	1948	1.1
Wroniak J.	1966	1.1
Wrzeciono Urszula	1968	1.10
Zalewski Romuald	1967	1.1
Zawadowska Irena	1968	1.1
Nadawcy nierozpoznani	1968 i b. d.	1.3